

VERBODEN VERSMAAD VERBRAND VERGUISD VERGETEN NIEUWSBRIEF

NIEUWSBRIEF KRITISCHE KLASSIEKEN • NUMMER 9 • VOORJAAR 2014

KRITISCHE KLASSIEKEN 7

Portugal voor, tijdens en na de Anjerrevolutie

Veertig jaar geleden, op 25 april 1974 vond in Portugal de Anjerrevolutie plaats en kwam er een einde aan de bijna vijftig jaar durende fascistische dictatuur. In 1975, nog geen jaar erna, schreef de van oorsprong Portugese schrijver J. Rentes de Carvalho met *Portugal, de bloem en de sikkel* een vernietigende beschouwing over de overal in Europa juichend ontvangen machtswisseling.

In *Portugal, de bloem en de sikkel* neemt Rentes de Carvalho een lange aanloop naar het moment waarop 'De Beweging der Kapiteins' op 25 april 1974 de macht overneemt. Voordat deze machtswisseling uiteindelijk een feit is heeft zich voor de lezer een uitgebreide cultuurgeschiedenis van het lang achtergebleven Portugal ontplooid.

J. Rentes de Carvalho (1930) verliet op twintigjarige leeftijd zijn geboorteland Portugal. In 1956

vestigde hij zich in Nederland.

Tot zijn bekendste werken horen de weinig zoetsappige zedenschets van Nederland 'Waar die andere God woont' en zijn roman 'Ernestina' uit 1998, die werd vergeleken met de autobiografische geschriften van Elias Canetti.

Met de nodige kennis van zaken beschrijft de auteur de langdurige politieke, culturele en economische stagnatie van een land dat zich lange tijd een belangrijker rol op het wereldtoneel toedichtte dan het in werkelijkheid speelde. Op dezelfde wat laconieke en vilei-

ne toon die we kennen uit *Waar die andere God woont* trekt Rentes de nodige heilige huisjes omver en laat hij geen spaan heel van de 'glorierijke' Portugese koloniale geschiedenis, waarvan de revenuen vooral ten goede kwamen aan de schatkist van Engeland. De wrange realiteit die uit dit meeslepende relaas oprijst toont de lezer een verbijsterend beeld van bittere armoede onder de Portugese bevolking, de daaruit voortvloeiende grootscheepse emigratie en de schijnheiligheid van de intellectuele oppositie gedurende al die jaren. Het is vooral de dubbele moraal van die oppositionele kringen die het bij Rentes moet ontgelden.

Dat Rentes de Carvalho de overenthousiaste Anjereuforie wilde temperen door te laten zien dat Portugal na de Anjerrevolutie niet ineens een ander land was geworden werd hem niet in dank afgenomen. Het bracht hem in de problemen en dreigde hem — volkomen onterecht — in het verkeerde politieke kamp te plaatsen. Dat ging zelfs zo ver dat hij ervan beschuldigd werd een agent van de PIDE, de geheime politie, te zijn.

Ook in Portugal was het boek van Rentes de Carvalho lange tijd explosief materiaal. Pas

dit jaar verschijnt *Portugal, de bloem en de sikkel* voor het eerst in het Portugees (bij uitgeverij Quetzal). Niet eerder was er een Portugese uitgever die er zijn vingers aan durfde te branden.

Arie Pos, literair vertaler en docent Nederlands aan drie Portugese universiteiten, verzorgde het nawoord, waarin hij niet alleen ingaat op de ontstaansgeschiedenis van het boek, maar ook de door Rentes de Carvalho uitgezette lijnen verder doortrekt naar de huidige tijd.

* Klassiekers uit de kritische literatuur

IN VOORBEREIDING 2015

KK 9 Nico Rost - Goethe in Dachau (dagboek 1944/45)

KK 10 Upton Sinclair - De jungle (roman uit 1905)

VERSCHEENEN IN 2013

KK 5 Elio Vittorini - Milaan '44 (roman uit 1945)

KK 6 Peter Kropotkin - Memoires van een revolutionair (1899)

KRITISCHE KLASSIEKEN
SCHOKLAND

Uitgeverij Schokland
Dorpsstraat 27 • 3732 HG De Bilt
info@kritischeklassieken.nl
www.kritischeklassieken.nl

De Jood die geen Jood was

Andorra, een toneelstuk in twaalf taferelen, dat de Zwitserse schrijver Max Frisch in 1961 schreef, speelt zich af in het denkbeeldige staatje Andorra, dat ingeklemd ligt tussen de 'sneeuwwitte' bergen en bedreigd wordt door de naburige 'Zwarten'.

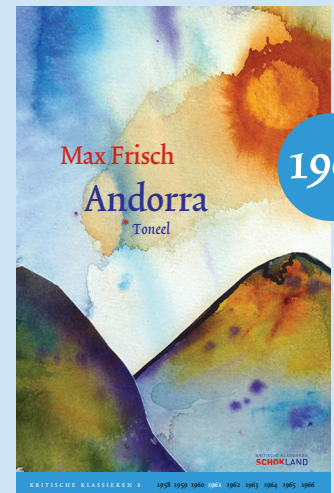
De hoofdpersoon is de jonge Andri, pleegzoon van de leraar Can, die de jonge Joodse jongen in het verleden uit het land van de Zwarten de grens over heeft gesmokkeld om hem te behoeden voor vervolging.

Dat is in ieder geval het verhaal zoals de Andorranen het kennen, want uiteindelijk blijkt Andri helemaal geen Jood te zijn, maar het kind dat de leraar heeft verwekt bij een 'señora' uit het land van de Zwarten. Als die waarheid aan het licht komt is het al te laat: iedere Andorraan heeft dan in Andri al de typische Jood herkend en hem 'typische' Joodse eigenschappen zoals lafheid en geldzucht toegeschreven. Deze houding is zo hardnekkig dat Andri ten lange leste zelf ook gaat geloven dat hij een Jood is, ook al bezweren zijn vader en (echte) moeder dat dat niet zo is.

Dan gebeurt er wat er al langer dreigde: de Zwarten vallen Andorra binnen, Andri wordt als Jood geïdentificeerd en opgehangen. De Andorranen zijn zich van geen kwaad bewust en wassen hun handen in onschuld.

De boodschap van Frisch is kraakhelder: anti-semitisme openbaart zich niet zozeer door mensen op te delen in verschillende categorieën en hen te vervolgen, maar doordat we een verkeerd beeld van 'de ander' creëren, in plaats van verschillen te accepteren. Niet voor niets is *Andorra* nog steeds verplichte lectuur op Duitse middelbare scholen.

Na de dood van Bertolt Brecht is Max Frisch de enige Duitstalige toneelschrijver van wereldklasse.
— Der Spiegel, 1961

KRITISCHE KLASSIEKEN 8

MAX FRISCH
Andorra

Toneelstuk in twaalf taferelen

ongeveer 96 pagina's
ISBN 978 90 816628 7 1
Gebonden met stofomslag • € 16,50
verschijnt september 2014

Vertaald door Adriaan Morriën
Met een nawoord van
Ewout van der Knaap

Jaarabonnement 2014

J. Rentes de Carvalho
— *Portugal, de bloem en de sikkel*
(Een geschiedenis) 1975

Max Frisch
— *Andorra* (Toneel), 1961

U ontvangt beide titels zonder
portokosten thuisbezorgd!

Hou ons overeind en neem een abonnement!

In het vierde jaar dat de Kritische Klassieken nu onderweg zijn, dreigt er nogal wat om te vallen en de grootste boom die dreigt te bezwijken is de boekhandelketen van Polare. Voor er straks geen boekhandel in Nederland meer over is wil Uitgeverij Schokland haar positie graag wat verstevigen. Daarbij is uw hulp **onontbeerlijk**. Niet alleen door wat vaker de boekhandel binnen te lopen, maar bijvoorbeeld ook door een jaarabonnement op de Kritische Klassieken te nemen.

Ieder jaarabonnement draagt bij aan het verschijnen van nieuwe titels in de Kritische Klassieken. Helpt u ons, dan helpen wij de literaire maatschappijkritiek!

→ Ga naar www.kritischeklassieken.nl om een abonnement te nemen

Beste boeken 2013

'Het zijn boeken die jammer genoeg gemakkelijk door de mazen glijpen, de Kritische Klassieken van de moedige kleine uitgeverij Schokland. Twee keer per jaar wordt een verguisde, verboden verbrande of vergeten 'klassieker uit de kritische literatuur' afgestoft. In 2013 waren dat *Mens of niet*, de ongewone verzetsroman van Elio Vittorini (uit 1945) en *Memoires van een revolutionair* door de anarchistische prins Peter Kropotkin (uit 1899). Lezen!'

Aldus literair redacteur Peter Jacobs bij zijn lijstje van beste boeken van 2013 in *De Standaard*.

Zijn deze titels er bij u ook per ongeluk tussendoor geglipt? Alle tot nu toe verschenen Kritische Klassieken zijn nog steeds leverbaar en te bestellen op onze website.